

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

IV. ÚS 123/2021-18

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Libora Duľu a zo sudcov Ladislava Duditša (sudca spravodajca) a Miroslava Duriša v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky obchodnej spoločnosti [REDACTED], zastúpenej advokátskou kanceláriou LEGAL PROFESSIONALS, s. r. o., Sartorisova 12, Bratislava, IČO 36 857 998, v mene ktorej koná advokát a konateľ JUDr. Marek Ogurčák, proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach č. k. 11 Co 363/2018-822 z 18. marca 2020 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 27. júla 2020 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na slobodu prejavu a práva na informácie podľa čl. 26 ods. 1, 2 a 4 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1, čl. 47 ods. 3 a čl. 48 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru rozsudkom Krajského súdu v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) č. k. 11 Co 363/2018-822 z 18. marca 2020 (ďalej len „napadnutý rozsudok“). Navrhuje napadnutý rozsudok zrušiť a vec vrátiť tomuto súdu na ďalšie konanie.

2. Z ústavnej sťažnosti, napadnutého rozsudku a pripojených príloh vyplývajú tieto skutkové okolnosti:

Sťažovateľka vystupovala v procesnom postavení žalovanej v spore o ochranu osobnosti vedenom na Okresnom súde Košice I (ďalej len „okresný súd“) na základe žaloby žalobcu [REDACTED] (ďalej len „žalobca“). Okresný súd rozsudkom č. k. 36 C 148/2009-718 z 18. septembra 2018 uložil sťažovateľke zaplatiť žalobcovi náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch vo výške 75 000 eur a v prevyšujúcej časti žalobu zamietol. Žalobcovi priznal nárok na

náhradu trov konania v rozsahu 100 %. Proti rozsudku okresného súdu podala sťažovateľka odvolanie. Krajský súd napadnutým rozsudkom potvrdil rozsudok súdu prvej inštancie vo výroku, ktorým bola uložená povinnosť zaplatiť žalobcovi náhradu nemajetkovej ujmy.

3. Spor sa týkal článkov uverejnených v denníku Pravda 3. februára 2004, 24. mája 2004 a 29. júla 2004, ktorými mala sťažovateľka ako vydavateľ denníka zasiahnuť do občianskej bezúhonnosti žalobcu, jeho mena, cti vrátane profesijnej vážnosti v spoločnosti. Novinové články vychádzali z informácií zverejnených na tlačovej konferencii Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“) a ich obsahom bolo vyjadrenie podozrenia, že sa žalobca pri výkone svojho advokátskeho povolania spolu s ďalšími osobami (sudcom Okresného súdu Michalovce a súdnou exekútorkou) podieľal na údajnej manipulácii elektronického prideľovania spisov, zásahoch do vydaných poverení na vykonanie exekúcie s cieľom vymoženia náhrady škody na zdraví spôsobenej pri dopravnej nehode vo výške 29 miliónov Sk od poisťovne Allianz z titulu povinného zmluvného poistenia.

4. Krajský súd ustálil, že v predmetnom spore bolo rozhodujúcim, že sťažovateľka spôsobom podania informácií o žalobcovi zasiahla do ústavného princípu prezumpcie nevinu, keď o žalovanom informovala jeho plným menom a priezviskom, označením jeho profesie advokáta a oblasti jeho pôsobnosti a u čitateľa vzbudila dojem, že žalobca sa dopustil spáchania trestného činu podvodu, resp. že bol iniciátorom podvodného konania: *«Tvrdenie žalovaného, že v článkoch informoval len o existujúcich podozreniach bez toho, aby žalobcu označil za páchatela trestného činu, je nepravdivé. Význam slov a výrazov použitých v článkoch „chcel podvodom získať“, „podvod nevyšiel“, „advokáta [černá štvorcová škrabka] už polícia trestne stíha“ nevyjadruje iba stav podozrenia, ale v spojení s titulkom článku „Podvod za 30 miliónov nevyšiel“ autor výrokmi vopred vyslovuje vinu žalobcu zo spáchania skutkov podvodu a podáva nepravdivú informáciu tiež o začatí (vedení) trestného stíhania voči osobe žalobcu na základe trestného oznámenia podaného ministrom spravodlivosti.»* Ďalej uviedol, že publikovanie nepravdivých, neúplných a pravdu skresľujúcich znevažujúcich informácií o žalobcovi týkajúcich sa jeho súkromného, ako aj profesijného života nesledovalo legitímny cieľ, ktorým bolo vecné informovanie verejnosti o skutočnostiach verejného záujmu, čím došlo k zásahu do práva na ochranu osobnosti žalobcu. V tomto prípade podľa krajského súdu bolo potrebné uprednostniť právo na ochranu osobnosti žalobcu na úkor práva na slobodu prejavu, a to aj bez potreby vykonania testu proporcionality, ktorý okresný súd podľa hodnotenia krajského súdu vykonal objektívnym a ústavne akceptovateľným spôsobom.

5. K prisúdenej výške náhrady nemajetkovej ujmy krajský súd uviedol, že zverejnené informácie zasiahli do všetkých sfér života žalobcu, a to rodinnej, ako i pracovnej, občianskej a spoločenskej. Zásah bol vysokej intenzity z dôvodu, že išlo o tri postupne uverejňované články v denníku s celoslovenskou pôsobnosťou aj prostredníctvom internetu. Krajský súd vzal do úvahy, že za v článkoch opísanú, resp. obdobnú protiprávnú činnosť nebol žalobca nikdy obvinený, odsúdený ani disciplinárne stíhaný. Vzhľadom na časový odstup od publikovania týchto článkov by prípadné zverejnenie ospravedlnenia už neplnilo satisfakčnú funkciu, preto bolo na mieste uvažovať iba o náhrade nemajetkovej ujmy v peniazoch. Jej výška bola podľa názoru krajského súdu primeraná povahe a intenzite difamačných informácií, závažnosti, rozsahu, dopadu a trvania následkov. Z výpovedí svedkov bolo ustálené, že to boli práve články sťažovateľky, ktoré spôsobili tento zásah. Navyše denník vydávaný sťažovateľkou ako jediné médium uverejnil plné meno a priezvisko

žalobcu. Primeranosť výšky kompenzácie bola skúmaná aj v ohľade na spor, ktorý viedol sudca [REDAKOVANÉ] spomínaný v rovnakých článkoch, ktorému všeobecné sudy priznali náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 10 000 eur. Podľa krajského súdu bol v tomto prípade zásah do práva na ochranu osobnosti kompenzovaný čiastočne vymenovaním sudcu za predsedu Okresného súdu Michalovce a aj pochvalnými vyjadreniami vtedajšieho ministra spravodlivosti Slovenskej republiky v inom týždenníku.

6. K námietke sťažovateľky, že priznaná náhrada je neprimeraná aj vo vzťahu k maximálnej výške odškodnenia upravenej zákonom č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi v znení neskorších predpisov, krajský súd uviedol, že priznanie náhrady v zmysle uvedeného zákona nevyklučuje podanie žaloby o ochranu osobnosti, v rámci ktorej možno žiadať priznanie aj náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch.

7. Sťažovateľka v odvolacom konaní namietala aj nedostatok miestnej príslušnosti okresného súdu, k čomu odvolací súd uviedol, že miestna príslušnosť tohto súdu bola určená uznesením krajského súdu č. k. 4 NcC 6/2010-36 z 28. januára 2010.

II.

Argumentácia sťažovateľky

8. Argumentáciu sťažovateľky v ústavnej sťažnosti možno zhrnúť takto:

Sťažovateľka namieta, že (i) okresný súd nesprávnym spôsobom aplikoval test proporcionality, odvolací súd ho vôbec nevykonával, (ii) rozhodnutia všeobecných súdov sú nedostatočne odôvodnené, skutkový stav, ako ho ustálil okresný súd, je jednostranný a neodráža skutočný stav veci, (iii) všeobecné sudy neustálili, čo v posudzovaných článkoch predstavovalo fakty, čo bolo hodnotiacim úsudkom, ktoré informácie boli tvrdeniami sťažovateľky a ktoré boli poskytnuté sťažovateľke na oficiálnej tlačovej konferencii, (iv) priznaná satisfakcia je celkom zjavne neproporcionálna v kontexte posudzovaného prípadu a judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) a spôsob jej určenia je nepreskúmateľný, (v) došlo k porušeniu základného práva na zákonného sudcu, keď o veci rozhodoval nepríslušný súd, miestna príslušnosť bola určená podľa právneho predpisu, ktorý ku dňu podania žaloby nebol účinný. Uvedené nedostatky viedli k namietanému porušeniu základného práva na slobodu prejavu, ako aj základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie napadnutým rozsudkom krajského súdu.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

9. Podstatou ústavnej sťažnosti je tvrdené porušenie základného práva sťažovateľky na slobodu prejavu, základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie a základného práva na zákonného sudcu. Namietané porušenie základných práv sťažovateľka odvodzuje od nesprávneho vykonania, resp. nevykonania testu proporcionality, ktorý sa uplatňuje pri hodnotení konfliktu medzi základným právom na slobodu prejavu a ochranou osobnosti. Ďalej namieta aj nedostatočné odôvodnenie napadnutého rozsudku a jednostranné vyhodnotenie dôkaznej situácie v prospech žalobcu. Krajský súd mal podľa jej názoru odlíšiť, ktoré informácie boli pravdivé, ktoré boli hodnotiacim úsudkom ich autora a ktoré informácie boli prevzaté od ministerstva. Rozporuje

spôsob určenia výšky náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch. Porušenie práva na zákonného sudcu odvádza od určenia výlučnej miestnej príslušnosti okresného súdu na základe ustanovenia právneho predpisu, ktoré v čase podania žaloby nebolo účinné.

10. Ústavný súd pri uplatňovaní svojej právomoci stabilne vychádza zo zásady, že zo samotnej ústavy (čl. 46 ods. 1) vyplýva pre všeobecné súdy povinnosť chrániť v ich konaní a rozhodovaní nielen zákonnosť, ale aj ústavnosť, preto je právomoc ústavného súdu subsidiárna a uplatní sa až vtedy, ak nie je daná právomoc všeobecných súdov (m. m. napr. IV. ÚS 236/07). Z uvedeného zároveň vyplýva, že ak právny poriadok poskytuje iné právne prostriedky nápravy, resp. ochrany práv garantovaných ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou, a to v podobe možnosti uplatnenia riadnych alebo mimoriadnych opravných prostriedkov v konaní v rámci sústavy všeobecného súdnictva, nemožno sa pred ich vyčerpaním domáhať úspešne ochrany práv v konaní pred ústavným súdom. Konanie pred ústavným súdom predstavuje v tejto súvislosti *ultima ratio* inštitucionálny mechanizmus, ktorý nasleduje až v prípade nefunkčnosti všetkých ostatných orgánov verejnej moci, ktoré sa na ochrane ústavnosti podieľajú. Opačný záver by znamenal popieranie princípu subsidiarity právomoci ústavného súdu (III. ÚS 149/04, IV. ÚS 135/05, III. ÚS 114/2010, III. ÚS 5/2013).

11. Vyčerpanie opravných prostriedkov alebo iných právnych prostriedkov, ktoré zákon poskytuje na účinnú ochranu jeho základných práv a slobôd a na ktorých použitie je sťažovateľ oprávnený podľa osobitných predpisov, je jednou z podmienok prípustnosti sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy, a teda aj podmienkou konania vo veci individuálnej ochrany základných práv a slobôd pred ústavným súdom [§ 55 písm. d) v spojení s § 132 ods. 2 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“)]. V prípade nesplnenia tejto podmienky platí, že ústavný súd na predbežnom prerokovaní uznesením odmietne ústavnú sťažnosť ako neprípustnú. Výnimkou z tohto pravidla je situácia, keď sťažovateľ preukáže, že právne prostriedky, ktoré mu priznáva zákon na ochranu jeho základných práv a slobôd, nevyčerpal z dôvodov hodných osobitného zreteľa. Dôkazné bremeno pri preukazovaní dôvodov hodných osobitného zreteľa je na sťažovateľovi.

12. Pri hľadaní odpovede na otázku, či v konkrétnom prípade mal sťažovateľ k dispozícii účinný prostriedok nápravy, je potrebné vymedziť kritériá, podľa ktorých bude ústavný súd posudzovať povahu opravných prostriedkov a spôsob ich uplatnenia. Podľa judikatúry EŠLP je účinný prostriedok nápravy pre sťažovateľa vyjadrený jeho (i) prístupnosťou, (ii) spôsobilosťou privodiť nápravu a (iii) ponúka rozumnú šancu na úspech v konaní. Sťažovatelia v konaní o ústavnej sťažnosti teda nemusia vyčerpať tie právne prostriedky, ktoré nie sú ani primerané, ani účinné na prvý pohľad (obyčajné sťažnosti, petície či žiadosti). Uvedená podmienka účinnosti znamená, že nemôže ísť o diskreciu orgánu verejnej moci napraviť porušenie práva alebo slobody, nezáväznosť jeho rozhodnutia či návrhu riešenia (napr. rozsudok Veľkej komory EŠLP zo 6. 1. 2011 vo veci Paksas c. Litva, sťažnosť č. 34932/04, § 75). Neefektívny právny prostriedok bude taký, keď príslušný orgán verejnej moci nemá právomoc reštituovať či kompenzovať porušenie práv a slobôd a účinnosť jeho rozhodnutia je výslovne len poradná. Na druhej strane, za neúčelné právne prostriedky možno považovať tie povinné prostriedky, ktoré treba podať v danej krajine, avšak stabilná rozhodovacia činnosť nedáva nijakú šancu na úspech.

13. Vychádzajúc z uvedených kritérií, ústavný súd konštatuje, že pred podaním ústavnej sťažnosti je sťažovateľ povinný uplatniť (len) tie opravné prostriedky, ktoré mu (i) priamo patria (sú v jeho dispozícii), ktoré sú (ii) efektívne (rozhodujúci orgán má právomoc zrušiť, zmeniť rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah do práv a slobôd) a ktoré (iii) zákon pripúšťa. To sa vzťahuje nielen na riadne opravné prostriedky, ale aj na mimoriadne opravné prostriedky.

14. Z uvedených predpokladov vyplýva, že v prejednávanej veci mala sťažovateľka k dispozícii účinný prostriedok nápravy, ktorým je podanie dovolania podľa § 419 a nasl. zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „CSP“).

15. Ústavný súd dopytom na okresnom súde zistil, že sťažovateľka dovolanie proti napadnutému rozsudku nepodala. Nevyužitie zákonnej možnosti podať dovolanie nemožno nahradiť podaním ústavnej sťažnosti, pretože sa tým nerešpektuje subsidiárna pôsobnosť ústavného súdu, ktorý (ako už bolo vysvetlené) môže založiť svoju právomoc na konanie o nej až vtedy, keď fyzická osoba alebo právnická osoba nemá inú ústavnú a zákonnú možnosť účinnej ochrany svojich práv; túto možnosť však sťažovateľka v danom prípade nepochybne mala (porov. IV. ÚS 82/2020).

16. Podľa názoru ústavného súdu právne námietky vznesené v ústavnej sťažnosti mohla a mala sťažovateľka uplatniť podaním dovolania na Najvyššom súde Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“).

17. Namietané porušenie základného práva na zákonného sudcu odôvodňuje prípustnosť dovolania podľa § 420 písm. e) CSP, teda, že vo veci rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, pričom súd treba považovať za „nesprávne obsadený“ aj vtedy, ak v spore nekoná zákonný sudca, resp. zákonní sudcovia (II. ÚS 136/08, II. ÚS 148/09).

18. Namietané porušenie základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie, ktoré sťažovateľka založila na argumentácii o nevykonaní, resp. nesprávnej aplikácii testu proporcionality, nedostatočnom odôvodnení napadnutého rozsudku, ktoré zahŕňa aj tvrdená absencia dôkladnej analýzy obsahu predmetných článkov, a rovnako aj o nepreskúmateľnosti odôvodnenia týkajúceho sa výšky náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch, zakladá dovolací dôvod podľa § 420 písm. f) CSP (porov. uznesenie najvyššieho súdu, č. k. 1 Cdo 144/2018 z 30. januára 2019, rozhodnutie ESLP vo veci Ringier Axel Springer Slovakia, a. s., proti Slovensku z 26. 7. 2011, č. 41262/05, bod 80).

19. Samotné posúdenie, či v konkrétnej veci sú splnené podmienky, za ktorých sa môže uskutočniť dovolacie konanie, patrí do výlučnej právomoci dovolacieho súdu, nie do právomoci ústavného súdu. Toto rozdelenie právomoci si ústavný súd uvedomuje, zároveň však dodáva, že aj rozhodnutie dovolacieho súdu môže byť predmetom ústavnoprávneho prieskumu v prípadnom konaní o ústavnej sťažnosti. Tu môže ústavný súd posúdiť ústavnú konformnosť dovolacieho rozhodnutia vrátane spôsobu vyhodnotenia prípustnosti dovolania. Z rozdelenia súdnej moci v ústave medzi ústavný súd a všeobecné súdy (čl. 124 a čl. 142 ods. 1 ústavy) vyplýva, že ústavný súd nie je alternatívnou ani mimoriadnou opravnou inštanciou vo veciach patriacich do právomoci všeobecných súdov, ktorých sústavu završuje najvyšší súd, a právomoc ústavného súdu nemôže predchádzať právomoci všeobecných súdov (mutatis mutandis II. ÚS 1/95, II. ÚS 21/96). Nie je totiž úlohou ústavného súdu nahrádzať dovolací prieskum a suplovať právomoc najvyššieho súdu ako dovolacieho súdu, ktorý má „inštančnú prednosť“ posudzovať správnosť rozhodnutia odvolacieho súdu. V opačnom

prípade by mohlo dochádzať k neželanému javu spočívajúcemu vo faktickom vyprázdňovaní právomoci dovolacieho súdu, keď by sa strany sporu obracali priamo na ústavný súd bez využitia dovolania (IV. ÚS 82/2020).

20. Ústavný súd si uvedomuje, že sťažovateľka namieta aj porušenie základného práva na slobodu prejavu, čo sa vzťahuje na hmotnoprávny aspekt posudzovanej veci. Argumentačne je však jeho namietané porušenie založené na tvrdeniach zhodných s namietaným porušením základného práva na súdnu ochranu, preto v zmysle zásady subsidiarity námietky predložené sťažovateľkou mali byť v prvom rade vyhodnotené dovolacím súdom.

21. Navyše je potrebné uviesť, že dovolací súd je oprávnený v prípade kvalifikovaného uplatnenia dovolacieho dôvodu podľa § 432 ods. 1 CSP preskúmať aj právne posúdenie veci, a to v rozsahu aplikovaného hmotného i procesného práva. Dovolací súd pravidelne posudzuje dovolania v sporoch o ochranu osobnosti a opakovane vo svojich rozhodnutiach vymedzil aj kritériá pre posudzovanie priznania náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch (napr. uznesenie najvyššieho súdu č. k. 4 Cdo 81/2011, rozsudok najvyššieho súdu č. k. 1 Cdo 113/2009), čím napĺňa svoju úlohu zjednocovať rozhodovaciu činnosť všeobecných súdov. Ani v tomto ohľade preto nie je dôvod obchádzať právomoc najvyššieho súdu vykonať dovolací prieskum rozhodnutia odvolacieho súdu. Ak sa dovolateľ domnieval, že určitá právna otázka podstatná pre posúdenie jeho veci ešte nebola v dovolacej praxi riešená, nič mu nebránilo podať dovolanie podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP.

22. V tejto súvislosti poukazuje ústavný súd na § 124 zákona o ústavnom súde, v zmysle ktorého ak bol vo veci podaný mimoriadny opravný prostriedok, lehota na podanie ústavnej sťažnosti vo vzťahu k rozhodnutiu, ktoré bolo mimoriadnym opravným prostriedkom napadnuté, začína plynúť od doručenia rozhodnutia o mimoriadnom opravnom prostriedku.

23. Osobitnou výnimkou z pravidla o subsidiarite konania o ústavnej sťažnosti je situácia, ak sťažovateľ preukáže, že nevyčerpal právne prostriedky, ktoré mu patria na ochranu jeho základných práv a slobôd, z dôvodov hodných osobitného zreteľa. Podstatnou skutočnosťou pri aplikácii výnimky je dôkazná a argumentačná schopnosť sťažovateľky presvedčiť ústavný súd, že takéto dôvody nastali. Sťažovateľka však netvrdila a už vôbec nepreukázala dôvody hodné osobitného zreteľa pre nevyčerpanie dovolania, preto neprichádzal do úvahy ani prípadný postup ústavného súdu v zmysle § 132 ods. 3 zákona o ústavnom súde.

24. Ústavný súd tak s prihliadnutím na všetky okolnosti prejednávanej veci ústavnú sťažnosť sťažovateľky odmietol podľa § 56 ods. 2 písm. d) v spojení s § 132 ods. 2 zákona o ústavnom súde ako neprípustnú.

25. Vzhľadom na odmietnutie ústavnej sťažnosti bolo už bez právneho dôvodu zaoberať sa ďalšími procesnými návrhmi sťažovateľky.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 9. marca 2021

Libor DUEA
predseda senátu